

Gyvoji paremių vartoseną elektroniniame diskurse: interneto komentarai

DALIA ZAIKAUSKIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

ANOTACIJA. Šiuo straipsniu pradedama nuosekliai tirti lietuvių paremių vartoseną elektroniniame diskurse. Bendravimas internetinėje erdvėje, „kalbėjimas rašant“, šiuolaikinės komunikacijos tyrėjų laikomas santykinu šnekamosios kalbos atitikmeniu. Taigi ši bendravimo atmaina paremiologui paranki tiek ieškant paremių tradicinės vartosenos tęstinumo liudijimų, tiek nustatant jos modernias raiškas. Šiuokart tirti pasirinktas vienas iš elektroninio diskurso žanrų – publicistinių straipsnių komentarai. Aprašomos žinių portalo *Delfi* keturių publicistinių skirtingos tematikos straipsnių komentaruose pasitaikiusios paremijos: žiūrima, kokių ir kiek jų pavartota, aiškinamasi, kiek paremijos pasirinkimą lemia straipsnio tema, bandoma nustatyti, kokios paremių pavartojimo intencijos ir ką iš pavartotos paremijos galima pasakyti apie patį komentuotoją.

RAKTAŽODŽIAI: paremijos, antiparemijos, interneto komentarai, elektroninis diskursas.

ELEKTRONINIS DISKURSAS – ŠNEKAMOSIOS KALBOS ATITIKMUO

Iki šiol atlikti šiuolaikinės lietuvių paremių¹ vartosenos tyrimai rodo paremių žanrą ne tik išlikus iki mūsų laikų, bet ir tebesant gyvą bei gyvybingą. Aiškėja, kad dažniausiai paremijos vartojamos publicistikoje, šnekamojoje kalboje ir į šnekamąją

1 Kalbant apie dabartinę pastoviųjų posakių vartoseną parankesnis *paremijos* terminas, kaip platesnis, abstraktesnis, apimantis ne vien tradicines patarles bei priežodžius. Daugeliui mūsų patarlė ir priežodis iki šiol asocijuojasi su senojo klodo posakiais. Sukaupta empirinė medžiaga ir šiuolaikinio lietuvių pastoviųjų posakių funkcionavimo tyrimas skatina paremiologijos objektą traktuoti plačiau nei iki šiol lietuvių folkloristikoje: paremijomis laikytinos ne tik klasikinės senojo klodo patarlės bei priežodžiai, bet ir įvairios jų modifikacijos, tarp jų ir vadinamosios antiparemijos, bei nauji paremiški posakiai. Visus šiuos posakius vienam žanrui priskiriame dėl juos vienijančių požymių – tiek formos ir turinio, tiek vartosenos ypatumų (būdingų sintaksinių struktūrų, garsinės organizacijos priemonių, metaforinio vaizdo ir pan.). Dalis naujųjų paremių yra labai trumpos ir paprastos, neturi įprastinių minėtų paremijos požymių, tad šiuo atveju svarbiausias motyvas tokius posakius laikyti paremijomis yra jų atotrūkis nuo atsiradimo situacijos: šie posakiai įgyja savarankiškumo ir imami vartoti bet kokiuose kontekstuose. Pastarųjų pavartojimo intencijos atitinka paremijos porūšių – priežodžių, situacinių posakių, etiketo formulių – vartoseną.

kalbą panašiuose kontekstuose, rečiau pritaikomos reklamoje. Išskirtinis šiuolaikinės paremių vartosenos bruožas – jų vartojimas ir kūrimas pramogine intencija. Dalykinio ir informacinio pobūdžio tekstuose paremijos nevartojamos, tik kartais taikomos mokslinio stiliaus tekstuose bei lietuvių politinėje retorikoje. Taip pat akivaizdu, kad mūsų dienomis gyva tiek sakytinė, tiek rašytinė paremių vartoseną. Trečiasis, išskirtinai modernios visuomenės komunikacijos ir drauge paremių sklaidos būdas – elektroninė erdvė ir šiuolaikinės komunikacijos priemonės (Zaikauskienė 2012a).

Moderni visuomenė be elektroninio bendravimo jau neišsivaizduojama. Jis papildo įprastinius senuosius komunikavimo būdus (asmeninį pašnekesį, susirašinėjimą ranka), o daugeliu atvejų juos visiškai atstoja. Elektroninis bendravimas – nauja tiek apskritai komunikacijos, tiek kalbos raidos pakopa. Internetas – toji terpė, kurioje formuojasi šis naujas komunikacijos būdas ir jo poreikius tenkinanti kalbos atmaina². Kai kurie tyrėjai išvelgia savotišką sakytinės ir rašytinės kalbos raidos ciklo pabaigą: raštas, atsiradęs kaip sakytinės kalbos atspindys ir išsirutuliojęs į savarankišką kalbos atmainą, dabar vis dažniau fiksuoja sakytinę kalbą (Baron 2000 pagal Ryklienė 2000: 99). Bendraujant internetu vartojamos kalbės, vadinamojo elektroninio diskurso³, tyrėjai sutaria, kad ji turi ir sakytinės, ir rašytinės kalbos bruožų. Pagrindiniai bendravimą internetu ir sakytinę kalbą siejantys požymiai – dialogiškumas, spontaniškumas, neformalus stilius, trumpos frazės, neoficialioji leksika. Paremių vartojimą bendraujant internetu laikytume dar vienu elektroninio diskurso ir sakytinės (šnekamosios) kalbos panašumu.

Internetinėje erdvėje įvairiais būdais gyvuoja tiek tradicinis, tiek šiuolaikinis folkloras, taip pat ir paremijos. Elektroninė terpė kurį laiką ne itin traukė lietuvių folkloristų dėmesį, ji laikyta neįprasta, netradicine folkloro gyvavimo sritimi, labai moderniu gyvavimo ir sklaidos būdu. Kai kurios elektroninio bendravimo atmainos tik nedrąsiai lygintos su šnekamąja kalba (Zaikauskienė 2012b: 442). Pastarąjį dešimtmetį jau randasi tyrimų apie folklorą internete (Skabeikytė-Kazlauskienė

.....
2 Apie komunikacijos, kultūros, kalbos ir rašto technologijų raidos pakopas plačiau žr. Ryklienė 2000: 99–100.

3 Bendraujant internetu vartojama kalba skirtingų autorių vadinama įvairiai: elektroninė kalba, elektroninis diskursas, interaktyvus rašytinis diskursas, kompiuterinis diskursas, kompiuteriu vykstantis pokalbis, rašytinis pokalbis (Ryklienė 2000: 105). Ir pačios *diskurso* sąvokos vartoseną kalbinėje literatūroje nėra vieninga. Skiriama keletas diskurso reikšmių: 1) kalba, bet koks tekstas, siejamas su jo kūrimo ir funkcionavimo aplinka; 2) tam tikra kalbos sritis (pvz., mokslinis, politinis diskursas); 3) interaktyvus diskusinis bendravimas (Marcinkevičienė 2008: 14–16). Šiame straipsnyje *elektroniniu diskursu* vadinami tiesioginio (interaktyvaus) bendravimo funkciją atliekantys tekstai – publicistinių straipsnių komentarai, svetainių pokalbiai, diskusijos, tinklaraščių komentarai ir pan.

2003, 2009; Krikščiūnas 2004, 2008, 2009; Racėnaitė 2008; Anglickienė 2002, 2008, 2009; Šlepavičiūtė 2012)⁴.

Tirti paremiųjų vartoseną tiek elektroniniame diskurse, tiek internete apskritai prasminga dėl daugelio priežasčių. Pirmiausia, elektroniniame diskurse, kaip šnekamajai kalbai artimiausioje elektroninės komunikacijos atmainoje, tikimės rasti senosios tradicijos tąsos paliudijimų, taigi, „tradicinio“ paremiųjų gyvavimo įrodymų. Kita vertus, suvokdami, jog senoji vartosenos tradicija neišvengiamai taikosi prie kintamų įvairaus pobūdžio aplinkybių – technologinių, socialinių, kultūrinių, lingvistinių, – stebime jos pokyčius. Paremiologas gali fiksuoti, kaip senaisiais posakiais reaguojama į modernaus pasaulio realijas, kaip posakiai adaptuojami, kad taikliau iliustruotų konkrečią situaciją arba geriau atitiktų sakytojo poreikius. Internetas leidžia aprašyti gyvą paremiųjų vartoseną, matyti paremiųjų su visu jos kontekstu – tiek kalbiniu, tiek socialiniu, kultūriniu, politiniu. Be to, galime stebėti paremiųjų variantiškumą. Taip regime jos vidinį lankstumą ir paslankumą – gebėjimą pritikti kuo įvairiausiose skirtingose situacijose. Kaip tik šis bruožas ir laikomas paremiųjų išlikimo ir nenutrūkstamo gyvavimo priežastimi. Pasitelkę internetinę paiešką, kartais visai nesunkiai nustatome svetimos frazeologijos kelius, susidarome vaizdą, koks yra šiuolaikinis lietuvių paremiųjų masyvas ir kaip jis kinta. Internete turime neribotus duomenų išteklius ir galime greitai ir patogiai juos kaupti. Be to, čia randame visą sakininės ir rašytinės kalbos žanrų, funkcinių stilių įvairovę: nuo dalykinių, oficialiųjų raštų, pranešimų, publicistikos, kūrybos apraiškų iki buitinės šnekamosios kalbos lygmens. Taigi lengvai galime fiksuoti paremiųjų plitimą į šias sritis, lyginti jų funkcijas, stilistinę bei retorinę svorį.

Šį kartą, kaip viena iš elektroninio bendravimo atmainų, kaip viena iš „kalbėjimo rašant“ formų, tirti pasirinkta vieno didžiausių Lietuvos žinių portalo *Delfi* publicistinių straipsnių komentarai, vėliau tikintis aprėpti ir kitas interneto *vox populi* priskirtinas internetinio bendravimo atmainas – forumus, diskusijas, tinklaraščių komentarus ir pan. Konkrečių publicistinių straipsnių komentarai – trumpos ar ilgesnės interaktyvios replikos apie straipsnio turinį, autorių ir pan., pasak Rūtos Marcinkevičienės, yra atskiras naujas žanras (Marcinkevičienė 2006: 59). Komentarams, kaip ir kitokiam elektroniniam bendravimui, būdingas dialogiškumas. Straipsnių komentaruose galimas vienas iš dialogų: arba komentuotojas polemizuoja (pritaria / nepitaria) straipsnyje reiškiamoms mintims, arba vyksta dialogas tarp pačių komentuotojų. R. Marcinkevičienės manymu, interneto komentarai primena polilogą – daugelio kalbėjimą su daugeliu (ten pat). Palyginti su kitų internetinio

4 Vytauto Didžiojo universitetas ir Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas 2008–2010 metais vykdė projektą „Tradicijų tęstinumas ir kaita šiuolaikiniame lietuvių folklore: tyrimai ir sisteminimas“, kurio metu sukaupta naujojo folkloro, taip pat folkloro internete, pavyzdžių, atlikta teorinių tyrimų.

bendravimo žanrų kalba, bent jau aptariamų straipsnių komentarų kalba, nors taip pat neformali, su nenormine leksika, vis dėlto yra rišli, beveik be keiksmožodžių ir vulgarybių⁵.

KIEK GYVA PAREMIJŲ TRADICIJA?

Tyrimui pasirinkti keturi skirtingos problematikos aktyviai komentuoti straipsniai: „L. Balsys: D. Grybauskaitės vietoje antros kadencijos nesiekčiau“ (1321 komentaras, iš jų 101 su paremijomis – 7,6 proc.), *www.DELFI.lt*, 2014.01.21; „Automobilių mokestis: daugėja pasisakančių „už““ (1045 komentarai, iš jų 35 su paremijomis – 3,3 proc.), *www.DELFI.lt*, 2014.01.30; „Mišrių šeimų klubo įkūrėja: mano vyras – musulmonas“ (885 komentarai, 31 su paremijomis – 3,5 proc.), *www.DELFI.lt*, 2014.02.01; „Lietuvos rinktinės aprangai Sočyje – užsienio spaudos pašaipos“ (758 komentarai, iš jų 52 su paremijomis – 6,6 proc.), *www.DELFI.lt*, 2014.02.05. Taigi iš 4009 komentarų paremiųjų ar paremiškų posakių buvo pavartota 219-oje – 5,5 procento⁶. Dažniausiai vartojamos pilnos neperdirbtos senosios ir naujesnės lietuvių paremijos, taip pat vienas kitas iš kitų tautų perimtas bei klasikinis posakis – jų vos mažiau nei pusė visų iš komentarų išrinktų pastoviųjų posakių. Yra net po kelis kartus pavartotų paremiųjų (žr. Priedą)⁷.

Neretas atvejais, kai seną vartojimo tradiciją turintis ar naujesnis posakis perfrazuojamas, pasitelkiama aliuzija į jį, panaudojamas posakio įvaizdis:

Konservatoriai jau paruošę šakes Grybauskaitės pakėlimui, tik ji branginasi, ketina būti MIS EUROPOS SAJUNGA⁸ / plg. Kelia kaip šūdą ant šakių LPPe / (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Aš tokio prezidento kaip Balsys niekada nerinkčiau ir nerinksiu. Blogas paukštis, kad dergdamas esančių prezidentę nori tapti prezidentu <...> / plg. Blogas paukštis, kuris savo lizdą teršia LPPe / (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

-
- 5 Reikia turėti omenyje, kad *Delfio* komentarams taikomi tam tikri apribojimai: „DELFI prižiūri komentarus ir pašalina netinkamus – vulgarius, skatinančius smurtauti, grasinančius, užgaulius, reklaminius ir pan.“ (<http://www.delfi.lt/help/about.php>; taip pat žr. DELFI etikos kodeksas, <http://www.delfi.lt/help/kodeksas.php>).
 - 6 Outi Lauhakangas tyrė paremijas komentaruose po suomių laikraštyje paskelbto „Dienos klausimo“. Suomių paremiųjų ir paremiškų posakių buvo pavartota 17-oje procentų komentarų (46-iuose iš 344) (Lauhakangas 2011: 400).
 - 7 Veiksmožodiniai frazeologizmai čia nuo paremiųjų neatribojami, drauge pateikiamas ir vienas kitas daiktavardinis, su tradicinių ar klasikinių paremiųjų įvaizdžiais susijęs frazeologizmas (dėl paremiųjų ir frazeologizmų skyrimo problemos žr. Zaikauskienė 2012a: 19–20).
 - 8 Komentarų kalba koreguota – atkurti lietuviški rašmenys, ištaisytos skyrybos ir rašybos klaidos.

Paremių perdirbinių kur kas mažiau negu nemodifikuotų posakių, ir tai šiek tiek stebina. Šiuolaikinės patarlių vartosenos tyrėjai teigia, esą dabar paremijas linkstama taikyti kūrybiškai, o ne tradicine forma. Kalbant apie kūrybišką paremių vartojimą, turima omenyje tiek gebėjimas deramai pavartoti tinkamą paremią, tiek konkrečios paremių raiškos – tradicines imituojant sukurtos naujos paremijos (taip pat ir individualūs autoriniai posakiai), tradicinių paremių perdirbiniai (vadinamosios antiparemijos), okazinės semantinės bei struktūrinės transformacijos (Yankah 1986: 197; Konstantinova 2009). Toks įspūdis buvo susidaręs ir kaupiant duomenis apie lietuvių antiparemijas bei naujasias paremijas (Zaikauskienė 2012a: 135–145); tiesa, neperdirbtų ir modifikuotų paremių santykio iki šiol specialiai nebandyta nustatyti. Analogišką paremių vartosenos paliudijimą elektroninėje erdvėje pastebėjusi O. Lauhakangas ieško galimų to priežasčių:

Nustebau, kad tradicinių patarlių <...> buvo aiškiai daugiau negu patarlių modifikacijų. Ar gali būti taip, kad polinkis žaisti kalba tapo ne toks svarbus dėl temos arba dėl troškimo paveikti kitų nuomonę? (Lauhakangas 2011: 406).

Be spėjimo, kad paremija savo tradicine forma kai kuriuose kontekstuose yra paveikesnė už modifikuotą posakį, taip pat keltina prielaida, kad kiekybinis tradicinių paremių ir jų perdirbinių santykis gali būti sietinas su interneto funkciniais žanrais: galbūt paremijos aktyviau modifikuojamos internetinėje publicistikoje, o „šnekamuosiuose“ interneto žanruose mieliau pasitelkiami tradiciniai nemodifikuoti arba perfrazuoti posakiai? Komentaro tekstas spontaniškesnis, kuriamas taupant laiką ir vietą, taigi prirėikus pasitelkiamas jau žinomas, atmintyje saugomas tautosakinis posakis. Publicistinis straipsnis kuriamas atidžiai, čia paremija pasitelkiama ir autoriaus idėjai perteikti, ir skaitytojo dėmesiui patraukti, vadinasi, paremijos tekstas gali būti apgalvotai modifikuojamas.

Diduma komentaruose pavartotų modifikuotų paremių – leksinės substitucijos būdu sudarytos antiparemijos. Dažniausiai perdirbiniuose keičiamas vienas žodis, juo posakis susiejamas (nebūtinai tiesiogiai) su publicistinio straipsnio mintimi, kitais komentarais ar netgi, panašiai kaip situaciniuose posakiuose, naujai atsiradęs žodis gali būti padiktuotas to paties teksto leksikos:

Apsaugok nuo karo, maro ir korupcijos, kuri tik augo prie Gryb. (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Baikim dergti save ir savo TAUTĄ. <...> Siūlyčiau išleisti įstatymą „Nevartok TAUTOS vardo be reikalo“ (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Kartais pakeičiama kone visa pamatinės paremijos leksika, tačiau ryšys su paremija akivaizdus:

Už 1 lietuvių su medaliu duodu 3 estus su gražia apranga :) (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Pagarba Balsiui: pabuvo, pamatė ir... suprato. Geriau vėliau <...> (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Komentaruose yra ir kitais būdais, pavyzdžiui, pagal pridėjimo modelį, sukurtų antiparemijų:

Taip, dėl skonio nesiginčijama. Jį arba turi, arba ne... (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Kartais tradicinis posakis modifikuojamas čia pat, tiesiog rašant komentarą, ir skaitytojas mato, kaip paremija pritaikoma esamai situacijai. Šnekamojoje kalboje tai būtų išreikšta intonacinėmis priemonėmis, elektroniniame diskurse parodoma grafiniais ženklais – daugtaškiu, skliausteliais:

Kas katinui (šiuo atveju – turbūt varlei) uodegą pakels? Ne kažin, kad ten ta Lacoste kaip iš P&C parduotuvės (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Viščiuk., t. y. medalius skaičiuoja po olimpiados (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Gerokai dažniau nei antiparemijos komentaruose vartojami įvairūs nauji paremiški posakiai. Yra sukurtų imituojančių paremijas, pavyzdžiui, pasitelkus paremijoms tarptautiniu mastu būdingas įreminamąsias sintaksines struktūras, pavyzdžiui, „koks ..., toks ...“, ar vidinę loginę struktūrą, kaip antai „Kiekvienam savo <...> geriausia / gražiausia“:

Kokie sportininkai, tokia ir apranga (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Kokiai olimpiadai, tokios ir aprangos... (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Amerikonų apranga tai kai klounų, tik cirke vaikus gąsdinti, bet, kaip sakoma, kiekvienam savo snarglys gražiausias <...> / plg. *Kiekviena varna savo gūžtą giria* LPPe / (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Kai kurie iš pavartotų paremiškų posakių turi tradicinėms paremijoms būdingą pradžią:

Pašaipos turi užgrūdinti sportininkus

Bijai pašaių – nėra ko galvoti apie medalius / plg. *Bijai vilko, neik į girią; Bijai smerties, negulk lovon* LPPe / (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Komentaruose pasitaikė tradicinius imituojančių tiesioginių ir netiesioginių pasiuntimų:

Balsy, eik tu geriau į vėjo jėgaines papūsti, nes Lietuvai elektrą reikia iš užsienio pirkt (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Balsio vietoje

Eičiau žiemą pašienauti (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Pavartojama pastoviojo posakio statusą įgijusių citatų (tiek lietuviškų, tiek išsiverstų iš kitų kalbų):

Ne tau, Martynai, mėlynas dangus [pavartota 4 kartus] / *Ne tau ... mėlynas dangus, ne tau, berneli, rožėm klotas kelias...*; *Norėjo berniukai padangės žydros; Lietuva, Tėvyne mūsų; Negerk iš balos – avinėliu pavirsi; Lietuoliai artojai tiktai groja atsistoję; Nusipelnęs gyventi geriau; Nu, tu ir tūpas žurnalistas; Susitikimo vietos keisti negalima; Pinigai ryte, kėdės vakare; Skęstančiųjų gelbėjimas yra pačių skęstančiųjų reikalas⁹; Akivaizdu, bet neįtikėtina; Atleisk, Viešpatie, joms, jos nežino, ką daro; Ir velnias dėvi PRADA.*

Randame ne tik verstinių citatų, bet ir su kitų tautų kultūriniais, literatūriniais įvaizdžiais susijusios frazeologijos:

Liks prie suskilusios geldos / Kad neliktų prie tuščios geldos¹⁰; Žiemą žibučių paieškot; Kreivų veidrodžių karalystė; Ir arkliui aišku.

Pavartota pora sovietinį laikotarpį menančių posakių:

.....
9 Rusų posakis *Дело помощи утопающим – дело рук самых утопающих* žinomas iš Iljos Ilfo ir Jevgenijaus Petrovo satyrinio romano „Dvylika kėdžių“, 1927 (plačiau apie iš rusų kalbos atėjusius frazeologizmus žr. Drotvinas 2011).

10 Posakis *Остаться у разбитого корыта* kildinamas iš Aleksandro Puškino „Pasakos apie žvejį ir žuvelę“, 1833.

Jei kažkur apvirto girtas traktoristas, tai dėl šito, aišku, kaltas komunistas; Visų šalių proletarai, vienykitės!

Dabartinėje šnekamojoje kalboje gausiai vartojami intarpai kitomis kalbomis: dabar – anglų kalba, seniau – rusų. Šiuose *Delfio* straipsnių komentaruose frazių kitomis kalbomis labai nedaug, vis dėlto esama pavyzdžių, kai mieliau pasitelkiama paremija užsienio kalba. Pirmajame iš pateikiamų komentarų sukurtas visas pareminis etiudas: yra įvadinė frazė apie liaudies išmintį, toliau aiškinama, ką ta išmintis teigia, ir galiausiai pateikiama tinkama paremija, tik ne lietuvių, o anglų kalba. Antrame komentare vienas greta kito dera lietuviškas ir rusiškas posakiai:

*...ar reikėtų kažkieno kritišką nuomonę mūsų uniformos atžvilgiu spausdinti tarp sensacijų? Suprantu, kad neturite ką spausdinti, bet gal reikėtų pasitelkti tautos išmintį. Juk jeigu neturi ką pasakyti, tai kartais turėtų būti negėda ir patylėti. **Talking is a gold, but silence is brilliant** <...> (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).*

*Aš šiaip irgi už ekologiją, bet su tokiu veikėju, tai visi greit nuogi pliki vaikščiosim, meldais prisidengę:))) Eina jis tegu varlių baloje skaičiuot. Kažkoks bestuburis, toks būtų **i nashim, i vashim** (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).*

Apžvelgus publicistinių straipsnių komentaruose pavartotas paremijas kiekybiniu ir žanriniu aspektu, matyti, kad šios rūšies elektroniniame diskurse jos vartojamos palyginti negausiai. Labiausiai šiuo atveju paremiologo dėmesį traukia tai, kad mieliau pasitelkiamos įprastės formos paremijos, o ne vadinamosios antiparemijos. Tai skatina tirti ir lyginti paremių vartoseną tiek skirtingų elektroninio diskurso, t. y. interaktyvaus bendravimo, žanruose, tiek visų interneto funkcinių stilių tekstuose.

PAREMIJOS VIETA KOMENTARE

Publicistinio straipsnio komentarą sudaro antraštė arba slapyvardis, duomenys apie komentarą (data ir laikas, kada komentaras parašytas, komentautojo IP adresas) ir komentaro tekstas. Paremija gali būti pavartota komentaro antraštėje, jo tekste arba gali būti išskaidyta per struktūrines komentaro dalis, t. y. gali prasidėti antraštei skirtoje eilutėje ir baigtis komentare.

Antraštė – elektroninio diskurso tekstams būdingas, bet neprivalomas elementas. Antraštės būna neilgos, dažniausiai vieno, dviejų ar trijų žodžių¹¹. Bendrauda-

11 Pasak Astos Ryklienės, antraštė – būtinas elektroninio laiško elementas; elektroniniais laiškais tyrėjos vadinami tiek elektroniniu paštu siunčiami laišakai, tiek kitoks nesinchroninis bendravimas internetu, pavyzdžiui, naujienų grupės. Antraštės apibūdinamos kaip „santrauka ar trumpas aprašymas“, „prašas, reziumuojantis laišką“, „laiško tema ar turinys“ (Ryklienė 2001: 76–77).

mi internetu internetinės bendruomenės nariai paprastai prisistato slapyvardžiais (angl. *nickname*). Komentuodami publicistinius straipsnius komentuotojai arba prisistato slapyvardžiais (asmenvardžiais, santrumpomis, grafiniais ženklais ir pan.), arba pateikia komentaro antraštę, kuri gali būti nuoroda, kam komentaras skiriamas, kokia jo tema ir kt. Tokiose antraštėse pasitaiko paremijų, tiesa, ne dažnai. Kartais vien tik paremija ir pasirenkama komentarui pavadinti (paremijų išskėlimas į pavadinimą mėgstamas publicistiniuose straipsniuose!). Komentare taip iš karto pasakomas komentuotojo požiūris ir vertinimas. Tolesnis komentaro tekstas dažniausiai plėtoja antraštės mintį – ji persakoma kitais, „paprastais“ žodžiais, o kartais tik užuominomis:

Kas pakels (šuniui) uodegą, jeigu ne pats sau

Jis kaip ridikėlis: iš viršaus raudonas, o viduje – baltas. Turbūt kiekvienas bukaprotis apie save geros nuomonės (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Cirkas išvažiavo – klounai pasiliko

Aš balsuosiu už Minedą!!

Jis su zuokubalsiupaksubalčyčiu vieno proto, ir tvarka bus!! (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Tikrai sotus alkano nesupranta

Ką – važiuoti reikia, ir nori tik išskirtoji klasė. Ką – vos galą su galu suduriančiam žmogui nereikia nuvažiuoti į darbą, pas gydytoją, nuvežti vaikus į mokyklą <...> (<http://www.delfi.lt/verslas/>, 2014.01.30).

Kaip minėta, dalis komentuotojų prisistato slapyvardžiais. Esama tik vieno pavyzdžio su folkloriniu slapyvardžiu. Tai situaciniams posakiams priskiriamos, dialogo tipo paremijos *Koks tavo vardas? – Auksinis kardas* antroji dalis:

Auksinis kardas

Slėpkitės po pernykščiais lapais – kuras apmokestintas aukštais akcizais, revoliucijos nebus (<http://www.delfi.lt/verslas/>, 2014.01.30).

Kaip ir bet kuri kita antraštė, tiek elektroninio laiško, tiek komentaro antraštė pamatoma pirmiausiai, ji atlieka rodomąją (nominatyvinę) funkciją. Tiek antraštė, tiek slapyvardžiu ir prisistatoma, ir siekiama patraukti dėmesį. Paremija antraštėje daro ją paveikesnę – ji labiau patraukia dėmesį negu paprastas tekstas. Paremijų vartojimą komentarų antraštėse ir publicistinių straipsnių pavadinimuose sieja tos pačios intencijos – sudominti, suintriguoti. Paremija čia atsiranda kaip pagalbinė

priemonė idėjai išreikšti ir jai skirta atlikti poveikio funkciją (Bitinienė 2007: 24). Skirtumas tas, kad publicistiniame straipsnyje paremija atsiranda apgalvotai, o komentare – spontaniškai.

Kai kurių komentarų antraštės išplėtotos – pasitelkus paremiją, interpretuojamas straipsnio teiginys:

„Su trenksmu išėjo“ – tiksliau, buvo išmestas kaip musė iš barščių

Europarlamente buvo jau pas Grybauskaitę ir savo bobą įsitrynęs, kol Grybauskaitė tų sukčių neperkando (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.22).

Kartais paremiškas posakis pavartojamas tiek komentaro tekste, tiek komentaro antraštėje – kaip temos pavadinimas. Tekste pavartotą paremiją iškelti į pavadinimą mėgstama publicistikoje (Zaikauskienė 2012: 137):

Dvi Baltijos sesės ir trečias brolis lietuvis. Kada pagaliau nebevaldys jokeriai?

Buvo puikus viešas komentaras apie dvi Baltijos seses ir trečią brolių lietuvių, kuri viena iš sesių neapsikentusi viešai ir pavadino. <...> (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Į antraštę gali būti įkomponuota tik dalis paremijos teksto. Tokiu atveju komentatoras tikisi, kad adresatas žino, kokia yra visa paremija ir ką ji reiškia, tad veltui neušina burnos:

KAS KUO KVEPIA. Komentatorius, matyt, už „šlamanečius“ komentuoja

<...>¹² (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Dalis komentarų neturi savarankiškos antraštės, ji tėra komentaro teksto pradžia (taip daroma teksto taupumo sumetimais). Taigi jei pavartota paremija, ji prasideda grafiškai atskirtoje antraštėje, o baigiasi komentaro tekste:

Apsaugokit

nuo draugų, nuo priešų apsaugosiu. Toks sutrintas trintukas, jam tikrai vieta blusų turguj (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Dėl skonio...

galima ginčytis: jai patinka Amerikos apranga, o man Lietuvos. Čia kaip kad: ji mėgsta vyną, o aš viską... (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.06).

.....
12 Šis komentaras yra atsakymas kitam komentarui.

Šaiposi puodas,

KAD JO DUGNAS JUODAS (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Komentaras gali būti pradedamas paremijai tarsi dar daugiau svarumo suteikiančia įvadine fraze:

Perkūns, lietuvių liaudies patarlė sako:

Gera žmona prastą vyrą pataiso, bloga žmona gerą vyrą pagadina (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.02.01).

Taigi, su antraštine eilute ar be jos, kartais paremija ir yra visas komentaro tekstas. Tokių komentarų maždaug aštuntadalis, daugiausia (15) jų yra straipsnyje apie L. Balsį.

Išlindo Pilypas iš kanapių (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Ne tau, Linai Balsy, mėlynas dangus (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Katei, ką apie ją galvoja pelės, visiškai nerūpi... (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Dažniausiai paremija įterpiama į komentaro tekstą:

*Balsio pozicija suprantama, bet tik **ne tau, Martynai, mėlynas dangus**. Ne tas lygis, toli gražu, kol pasieksi tokio lygio ir galėsi lygiuotis su D. Grybauskaite. Na, o pasitikrinti savo reitingus galima, kad įsitikintum, ko vertas, ir nusiramintum* (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

*TAIP, TAIP, TAIP. Jis vardijo, jog skaičiuojama, kad jei būtų apmokestintas Lietuvos lengvųjų automobilių parkas, o metinė įmoka svyruotų nuo 50 iki 400 litų. Ir susieti su ekologija – kuo daugiau terši, tuo daugiau moki. **Vienu šūviu du zuikiai**, dar ir sumažintų budulių su visokiais senais lavonais 530 ir panašiais skaičių* (<http://www.delfi.lt/verslas/>, 2014.01.30).

Esama pavyzdžių, kai komentaras paremija užbaigiamas, ja reziumuojamos iki tol išsakytos mintys. Funkciniu ir stilistiniu požiūriu tai labai tradicinis paremių vartojimo atvejis:

*Beišys turi babkių mokesčiui, jam dzin, kad koks Petras ar Jonas neišgali įpirkti naujos auto ar sumokėt visus mokesčius. **Sotus alkano niekada neužjaučia*** (<http://www.delfi.lt/verslas/>, 2014.01.30).

Kaip minėta, elektroninis diskursas turi ir rašytinės, ir sakytinės kalbos bruožų. Šie panašumai bei skirtumai matyti ir iš to, kurioje komentaro dalyje paremija pavartota. Paremišką posakį įlieti į elektroninio „kalbėjimo“ srautą, reziumuoti juo išsakytas mintis ar tiesiog vienu lakonišku posakiu išreikšti savo poziciją yra būdinga sakytinei tradicijai. Pasirinkti paremiją komentaro pavadinimu ar temos plėtojimo išėities tašku – šiuolaikinės vartosenos požymiai. Pastarąsias paremijų vartojimo strategijas veikiausiai bus įdiegę publicistinių straipsnių kūrėjai. Tai, kad komentuotojas iškelia paremiją į komentaro antraštę ar ja pradeda komentarą, rodo išlikus reikšminį ir stilistinį paremijos svorį. Akivaizdu, kad paremija savo lakoniška forma ir taupiu, bet taikliu turiniu labai tinkama interneto komentaro (ar elektroninio laiško) formatui, kur įvairiomis priemonėmis siekiama taupumo: trumpinami žodžiai, vartojamos santrumpos ir pan. (Ryklienė 2001: 83). Pasitelkęs paremiją, komentuotojas pasiekia kelių tikslų: ne tik perteikia žinią, savo nuomonę, bet ir išreiškia papildomų vertinimo aspektų – ironizuoja, sumenkina, išreiškia pasipiktinimą ir pan. Be to, paremiją pavartojęs komentuotojas atrodo išskirtinis, įdomesnis ir patrauklesnis už kitus.

KOMENTARO PAREMIJOS IR PUBLICISTINIO STRAIPSNIO TEMOS SANTYKIS

R. Marcinkevičienė yra pastebėjusi, kad straipsnių tema lemia jų komentarų gausą. „Komentatorių yra ypač mėgstami tekstai tomis temomis (apie kai kurių tautybių, specialybių žmones, atskirų Lietuvos miestų prestižą ir pan.), kurios tarsi poliarizuoja skaitytojus, juos suskirsto į kelias besiginčijančias grupes“ (Marcinkevičienė 2006: 58). Šiam paremijų vartosenos tyrimui sąmoningai pasirinkti skirtingų, visuomenei aktualių temų publicistiniai straipsniai, tikintis pamatyti, kiek straipsnio tema lemia paremijos pasirinkimą komentare.

Nagrinėjamuose komentaruose dauguma komentuotojų nepritaria tam, kas teigiama straipsnyje, piktinasi arba ironizuoja, kiti yra „už“ (prieš / už L. Balsį, prieš / už mišrias santuokas) ir galiausiai nedidelis jų procentas laikosi daugmaž neutralios pozicijos arba yra nepatenkinti, kam kiti kuo nors piktinasi. Pastebėta, kad paremijos dažnesnės nepritarimo komentaruose. Tokia tendencija nestebina, nes ir tradicinėje vartosenoje paremija kur kas dažniau pasitelkiama asmens ydai supeikti, kokiai nors negerovei išryškinti, perdėtam išskirtinumui pašiepti. Neutralus ar netgi pozityvus elgesys laikomas norma, taigi gerokai mažiau traukia dėmesį. Matyti, kad komentarų pozityvumui / negatyvumui paties straipsnio vertinamosios nuostatos įtakos neturi: neigiamų komentarų sulaukė tiek rašinys apie L. Balsį, kuris pats labai kritiškai vertina prezidentės veiklą, tiek straipsnis apie mišrias santuokas, kuriame akivaizdus teigiamas nusiteikimas.

Komentaro, taigi ir joje pavartotos paremijos, temą dažnai lemia mezgamo dialogo kryptis: jei polemizuojama su pačiu straipsniu, pasirenkama jo temą atitinkanti paremija, jei atsakoma kitam komentarui, posakis gali būti susijęs tik su juo. Temiškai su straipsniu susijusiuose komentaruose kartais apibendrintai reaguojama į pačią temą, dažniau – į publicistiniame straipsnyje aprašytą asmenį, kartais polemizuojama su straipsnį parašiusiu žurnalistu.

L. Balsiui skirto straipsnio komentaruose skeptiškai reaguojama į pačią idėją kelti savo kandidatūrą ir pašiepiami nerealiūs kandidatų pažadai:

Ale visi, kas tik kandidatuoja, ar į Seimą, ar į šalies vadovo postą, žada – vos ne keptais karveliais kris... Bet kai prieina prie pinigų lovio – pamiršta (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Daug komentarų – ir su paremijomis, ir be jų – skirta pačiam L. Balsiui; suniekinamas jo sprendimas kandidatuoti, vertinama politinė praeitis, komentuojamos jo savybės, gebėjimai ir netgi išvaizda:

Pirmiausia į veidrodį, o paskui apie postą galvok, išmetė kaip musę iš barščių, tai nežino, ko griebtis (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Plepyš ir dar vienas „mesijas“; daugiau nieko... Nevertas ir sudilusio skatiko... :) (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Iš kur šitas NABAGAS išlindo. Kaip Pilypukas iš kanapių. Tu į veidrodį žiūrėjai, dūchas? Grybauskaitė tai nors atrodo kaip prezidentė, o šitas <...> antras kupriukas muzikantas. Ale savikritikos visai nėra pas litovinus kai kuriuos (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.22).

Smerkdami kandidatą už tai, kad kritikuoja savo buvusią darbdavę, dabartinę prezidentę, komentuotojai pasitelkia užantyje sušildytos gyvatės įvaizdį (plg. patarlę *Antyje gluodeno nelaikyk*) ir jį čia pat „išlukštėna“:

Žiauriai negražu, tai prilįgsta gyvatės priglaudimui ir sušildymui..., o ta atsigavusi įkerta (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Sušildė gyvatę užantyje, tai dabar gelia (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Atrodo, Balsys visai kuoktelėjo. Sušilo Prezidentės užantys (kaip sako liaudies išmintis, „sušildė gyvatę užantys“) ir nusivažiavo. Svaigsta. Bet išdavikams visada būna tokia pat pabaiga: taip likimas patvarko, o gal Dievas??? (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Geriau jau Grybauskaitė negu sušildyta nuodinga gyvatė – ji savo sušildytojų nepripažįsta, tad atsigavusi kerta tiems, kurie ją atgaivina (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Kartais kreipiamasi tiesiai į pretendentą – jis sugėdinamas, sumenkinamas:

*Balsy, negalvok, kad šmeiždamas prezidentę pasikelsi sau reitingus; ar žinai liaudies patarlę, kad **prastas paukštis, kuris š...a į savo lizdą**. Tas paukštis esi tu* (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

*Tu, prusiškas ponuli, patylėk. **Tau iki Prezidentės kaip kaimo Jurgiui iki mėnulio*** (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Jam patariama nepervertinti savo galimybių:

*Balsio vietoj **nešokčiau aukščiau bambos** ir pasilaikyčiau sau tokius pareiškimus* (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Straipsnio apie numatomą automobilių mokesčių komentaruose dažniausia neturtėlio dar didesnio nuskurdinimo tema, socialinės neteisybės motyvai:

*Kiek atsimenu, kad mokestis yra įskaičiuotas į kuro kainą, gal klystu, bet **du kailius lupți negalima*** (<http://www.delfi.lt/verslas/>, 2014.01.30).

Formulė paprasta

*Pensija padidės 5 Lt, už mašiną pensininkas susimokės 10 Lt. Tas pats laukia ir „Linavos“ iniciatyvų, svajoja jie, kad po to jiems nebus didinami mokesčiai. Na, o „protingiausias“ šioje vietoje automobilių prekeivių atstovas. Galvoja, visi durniai, nesupras, kam iš tikrųjų jis čia plėšos. **Iš ubago atimti lazdą** ir tikėtis, kad po to jis pirks naują auto, daugiau negu naivu* (<http://www.delfi.lt/verslas/>, 2014.01.30).

Straipsnyje apie mišrias šeimas, nors pateikiama konkrečios moters sėkmingos santuokos istorija, didumoje komentarų paremijomis išreiškiama ne nuomonė apie šią laimingą šeimą, o bendra (dažniausiai neigiama) nuostata dėl paties reiškinių:

*O žinot, man tos moteriškės visai neįdomios, kažkokios prastos. Kuria specialius klubus, lyg draugų neturėtų. **Bando kelti save lyg š... ant šakių**. Kam to reikia? Jei joms taip gerai, tegu gyvena, kam ta reklama* (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.02.01).

*Protingas žmogus nekurs šeimos su svetimtaučiu ir dar svetimos religijos žmogumi. Bet... meilė su protu neturi nieko bendra... taigi. Tskant, nelaimė gali išstikėti bet ką. **Dažniausiai Dievas baudžia atimdamas protą.** Tačiau be reikalo niekas nebaudžiamas (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.02.01).*

Netgi primygtinai raginama netekėti už svetimtaučių, ypač kito tikėjimo, vyrų:

Nedarykite to merginos!

*Nepatarčiau tikrai mūsų merginoms tekėti už musulmonų! Kas dabar galvojate žengti tokį žingsnį, gerai prieš tai pagalvokite, ar nesuklydote. Pasitikėti jais visiškai negalima. <...> Įkyriai visą laiką siūlys tapti musulmone, o tokį žingsnį žengti yra gėdinga! **Nemeskite kelio dėl takelio!** (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.02.01).*

Straipsnio apie tai, kad lietuvių sportininkų aprangos Sočio olimpiadoje buvo labai prastai įvertintos užsienio dizainerių, komentarais reaguojama tiek į patį aprangos kritikos faktą, tiek į žinių portalo sprendimą tokią informaciją skelbti:

*Delfis **spaudžia vašką iš šūdo**, labai pigus straipsnis, kaip ir visas šūddelfis (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).*

Priekaištų sulaukia lietuvių sportininkų uniformas sukritikavusi užsienio dizainerė, o drauge ir visas „kitų“ pasaulis:

*Nežinau, ar vienos, kad ir tame reikale nusimanančios bobelės nuomonę turėtumėm **priimt už gryną pinigą.** Galbūt kitas garsus specas pasisakytų visiškai priešingai (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).*

Šitie šikniai iš Vakarų

*nusimano apie dizainą ir spalvas **kaip kiaulės apie debesį.** Jiems iki mūsų profų dizainerių **kaip iki Mėnulio.** <...> (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).*

Reiškiamą nuomonę, kad dėl tokių dalykų neverta ginčytis, taigi tokia tema apskritai neverta rašyti:

***Kiek žmonių, tiek nuomonių.** Nepilnavertis turi būt, kad viešai skelbtum savo nuomonę apie tokį subjektyvų dalyką (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).*

*Toks jausmas, kad „Delfis“ tiesiog mėgaujas drabstyti purvais ant Lietuvos. Straipsnių ir kritikų pilnas internetas, ko nori, tą rasi. Ir aplanai, **dėl skonio nesiginčijama** (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).*

Pastaroji paremija šio straipsnio komentaruose dažna – įprasta ar bent kiek modifikuota forma ji pavartota net dešimt kartų. Akivaizdus posakio ir „mados“ temos asociatyvinis ir semantinis ryšys.

Vertindami pačią aprangą vieni komentuotojai kritiką nukreipia į aprangos kūrėjus, kiti drauge sumenkina ir pačius sportininkus:

Yes, štai ir išlindo yla iš maišo:))) uuu-huuuuuuu, kad tiesa, tai tiesa, nėra Lietuvoje profų stilistų, dizainerių, vien tik klounai apsišaukėliai, kaip ir politikoje – Lietuvos respublika – sorry (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

[Ankstesnis komentaras: *Bent nuotraukose tikrai atrodo prastai. Be to, trūksta žeminio akcento.*]

Kokia komanda, tokia ir apranga! (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Supeikiami ir *Delfio* straipsnio komentuotojai:

[Atsakymas kitam komentariui]

*Aš pasakyčiau kitaip: **kokie komentatoriai, tokia ir šalis...** Yra gerų žmonių, bet, gaila, daug yra ir debily... Sėkmės gyvenime* (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Kaip triedėt ant Sočio, taip dabar triedžia ant jūsų, nepamirškite, kad lazda turi du galus, puspročiai (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Ne viename komentare, dažniausiai ginant tiek uniformą, tiek sportininkus, pritaikomas posakis *Pagal rūbus sutinka, pagal protą palydi* LPPe:

*Man labai graži mūsiškių apranga, viena gražiausių! O kas mums rūpi, ką kas kalba, – **pasitinka pagal rūbą, o išlydi pagal protą** (šį kartą pagal rezultatus). Šikt tegu eina tie kritikai* (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Toliau pateikiamas komentaras – puikus polilogo pavyzdys, kai žaismingai, bet drauge ir perspėjamai tradicine paremija atsiliepiama į konkretų komentarą (reaguojama į žodį „prisijuoksim“), o perdirbiniu – į bendrą diskusiją, jog svarbu ne apranga, o rezultatai:

[Ankstesnis komentaras: *Įdomu, kur reikėjo sugebėti užkasti, išvogti 50 milijardų JAV dolerių, kad liktų toks rusiškas BARDAKAS? Oi dar prisijuoksim ateinančias 18-a dienų, kaip seniai nesijuokėm...*]

1. **Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis.**

2. *Viščiuk., t. y. medalius skaičiuoja po olimpiados.*

3. *Ne mūsų reikalas, kiek ten Rusija pinigų sukišo* (<http://www.delfi.lt/sportas/>, 2014.02.05).

Teminiu aspektu apžvelgus komentarus su paremijomis matyti, kad straipsnio tema lemia tik dalies paremių pasirinkimą – tik pavartotų komentaruose, kuriais reaguojama į patį publicistinį straipsnį. Konkretų žinomą asmenį aprašančio straipsnio komentaruose pasitelkiamos paremijos, tinkamos žmogaus ypatybėms, išvaizdai nusakyti, jo gebėjimui / negebėjimui ką nors veikti įvertinti. Socialinei problematikai skirtu straipsnio komentaruose dažnos paremijos apie skurdą ir socialinę nelygybę. Įdomu, kad konkrečią mišrią šeimą aprašančio teksto komentaruose pereinama į apibendrinamąjį vertinamąjį lygmenį. Šie komentarai turi ryškų nepritarimo, smerkimo atspalvį.

KA KOMENTARAS SAKO APIE KOMENTUOTOJĄ

Galimybė tirti paremių vartoseną interneto komentaruose pagal pagrindinius socialinius kriterijus (pagal amžių, lytį, socialinę padėtį, išsilavinimą, veiklą ir pan.) labai menka. Iš komentaro slapyvardžio arba teksto kartais matyti komentuotojo lytis, ir galime teigti, kad paremijas vartoja ir moterys, ir vyrai. Nepavyko rasti duomenų, kokio amžiaus žmonės daugiausia skaito *Delfi*, tačiau galima numanyti, jog tai vidurinėsios, galbūt ir vyresnės kartos žmonės. Dauguma komentarų, kuriuose pavartotos paremijos, – rišlūs, gramatikos klaidų juose nedaug. Yra parašytų ir lietuviškais rašmenimis, ir „šveplai“. Tikėtina, jog paremijas vartojantys komentuotojai yra raštingesni už kitus. Be to, galima prielaida, kad tokie komentuotojai yra sąlygiškai kultūringesni ir išprusę: jie pasitelkia vaizdingą, neretai perkeltinės reikšmės posakį, o ne keiksmažodį ar nešvankybę.

Kokios galimybės tirti paremių vartoseną psichologiniu aspektu? Tyrėjai kelia klausimus, kaip internautas realizuoja save tautosakiniu tekstu, kokias psichologines žmogaus savybes atskleidžia anoniminis tekstas (Поздеев, Козлов 2009: 260). Iš sukauptų duomenų asmens psichologinio portreto tikrai nepavyktų sudaryti, matyti tik tam tikri bendriausi dalykai¹³. Visų pirma aišku, kad komentaras rašomas tam, kad žmogus pasiviešintų, parodytų, jog turi savo nuomonę. Visuose komentaruose ryškus subjektyvusis pradas. Paremijos atsiradimas tekste liudija, kad ieškoma išskirtinių priemonių savo individualumui išreikšti.

Interneto komentarų tyrėjai pastebi, jog komentaruose dažnai liejamos neigiamos emocijos, gausu patyčių ir užgauliojimų (apie komentarų negatyvumą

.....
 13 Be specialių profesinių žinių įmanoma bandyti kurti nebent apibendrintą, abstraktų „komentuotojo“ psichologinį portretą.

žr. Marcinkevičienė 2005). Jau minėjome, kad paremijos dažnesnės nepritarimo komentaruose ir kad toks jų taikymas veikiausiai susijęs su senąja tradicija paremijomis dažniau supeikti negu pagirti. Vis dėlto komentarai su paremijomis dažniausiai nėra atvirai agresyvūs. Užgaulesni tie, kuriais kritikuoji išvaizda, gebėjimai, protinės galimybės. Kalbant apie negatyvumo raišką paremijomis, derėtų prisiminti paremijų vartojimą kaip tam tikrą sušvelnintą, taikesnę, neagresyvią šnekėjimo strategiją. Pavartodamas paremiją, komentuotojas prabyla ne tik savo, bet tarsi visų balsu, jis tarsi pasislepia už gerai žinomos, visuotinai patvirtintos tiesos. Taigi paremijos rašant komentarus labai praverčia: kur kas švelnesne forma negu tiesmukas negatyvus teiginys paremija perteikiama ta pati svarbi žinia. Paremijas vartojančius interneto komentuotojus laikytume kūrybiškesniais už kitus interneto bendruomenės narius, nes jie net ir negatyvumą geba išreikšti palyginti subtilėmis priemonėmis.

Paremiologui akivaizdu, kad jeigu komentuotojas tinkamai pavartoja paremiją, jis yra išlaikęs paremijų vartojimo tradiciją. Jei komentuotojas tradicinį posakį, jį modifikavęs, čia pat pritaiko reikiamai situacijai, vadinasi, tai kūrybinga, pastabi, sumani, improvizuoti gebanti asmenybė. Be to, mokėjimas deramai pritaikyti paremiją atskleidžia komentuotojo gebėjimą ironizuoti.

Komentarų esama įvairaus ilgio. Folkloristo akimis, įdomiausi ilgi komentarai su keliomis į antraštę bei tekstą įkomponuotomis paremijomis ir trumpi, kuriuose paremija ir yra visas tekstas. Pirmuoju atveju galima manyti, jog įvairi frazeologija, sodri šnekamosios kalbos leksika apskritai būdinga komentuotojo kalbai, kad žmogus linkęs (bent jau elektroninėje erdvėje) emociškai ir vaizdingai reikšti savo požiūrį, plg.:

GĖDA

*EI TU, VIŠGAIDI BALSYS, ką tu rašai ir ką tu kalbi tą patį per tą patį. Kokia vizija, kur tu turi viziją, parašyk apie savo būsimą viziją, kai būsi prezidentas. Tau iki PREZIDENTĖS DALIOS GRYBAUSKAITĖS DAUG METŲ DAR REIKIA AUGTI ir mokyti tolerancijos, mandagumo, kultūringu žmogumi turi būti, jei nori į prezidentus, o ne **pletkininke kaimo boba**. Kaip negražu iš tavo pusės, kai tu šmeiži prezidentę ir nepasakai, už ką šmeiži, tik kažkokias užuominas varai, kad ji 2-rai kadencijai savęs nekandidatuotų, koks tavo reikalas, žurnaliūkšti tu su...sas. **Tu jos šūdo nevertas**. Kaip negražu ir negarbinga, kad toks vėpla pakliūna į prezidentūrą dirbti, kokia didelė klaida, kad paskui išėjęs iš prezidentūros triestų per TV, per internetą, per turgelius, **kaip boba su kleckais supuvusiais**. Galvojome, kad tu esi protingesnis, negu dabar pasirodai durniaus vietoje. Rašai rašai straipsnį ratu ir nieko neparašai, tik kad rašyti. Kas už tave balsuos, tokį Balsį nedakvatką, sarmata būtų Lietuvai pasirodyti su tokiu PREZIDENTU. Gerb. Dalia Grybauskaitė, būk gera, pagailėk Lietuvos, nes tokie pūstagalviai tiesia rankas į prezidento postą, kandidatuok į prezidento postą, ir mes už tave balsuosime (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.22).*

Ne Tau, Martynai, mėlynas dangus

*Kiba pasamdytas už pinigų **taip kukuoja, kaip gegutė**. Juk gegutės pačios neperi vaikų, o kiaušinius padeda į svetimo paukščio lizdą. Taip ir su Balsiu – iš to ožio nebus pieno* (<http://www.delfi.lt/news/>, 2014.01.21).

Pastarasis pavyzdys visas atrodo labai folkloriškas: čia ir pastoviojo posakio statusą įgijusi citata, ir tradicinis palyginimas, ir gegutės bei svetimo lizdo motyvas, tradicinė paremija. Antraštėje paremišku posakiu išsakyta mintis apie kandidatui nepasiekiamą tikslą komentaro tekste plėtojama kiek kitu aspektu – kandidato ne-naudingumo, negebėjimo.

Kai komentuotojas savo nuomonę, emociją išreiškia vien tik vaizdinguoju posakiu (pavyzdžių žr. skyrelyje „Paremijos vieta komentare“), galima numanyti jį ne tik turint vadinamosios folklorinės kompetencijos (jis geba paremią pritaikyti laiku ir vietoje), bet labai gerai jaučiant ir išnaudojant esminius paremijos požymius – lakoniškumą bei minties taiklumą, taip pat vertinant ją labiau už nevaizdingą kalbą. Be to, galima spėti, tokį žmogų esant mažakalbį, santūrų.

APIBENDRINIMAS

Akivaizdu, kad paremijos yra perėjusios į elektroninį bendravimą ir vartojamos iš esmės tomis pačiomis intencijomis kaip ir sakininėje bei rašytinėje komunikacijoje. Į paremių taikymą publicistinių straipsnių komentaruose, viename iš elektroninio diskurso žanrų, galima žiūrėti kaip į realią, gyvą šiuolaikinę paremių vartoseną.

Sukauptą duomenų apie tai, kiek ir kokių paremių vartojama viename iš elektroninio diskurso žanrų – publicistinių straipsnių komentaruose, prieiname prie labai svarbios išvados: šiuolaikinė visuomenė yra perėjusi paremiško mąstymo ir kalbėjimo mechanizmą. Paaiškėjus, jog interneto komentaruose gausiau vartojamos tradicinės formos paremijos, o ne paremių perdirbiniai, kyla klausimas, ar toks rezultatas atspindi visuotinę paremių vartosenos tendenciją elektroniniame diskurse ir apskritai modernioje visuomenėje, ar vis dėlto tokį nemodifikuotą ir modifikuotų paremių santykį lemia tirti pasirinktas elektroninio diskurso žanras – interneto komentarai. Atsakyti į šį klausimą bus galima sukaupus dar daugiau duomenų ir išsamiau ištyrus paremių vartoseną tiek elektroniniame diskurse, tiek kitose internetinės komunikacijos srityse.

Publicistinių straipsnių komentaruose paremijos pasitelkiamos svarbiausiai komentaro funkcijai sustiprinti – komentuotojo nuomonei, reakcijai, pozicijai įtikinamai išreikšti. Be to, paremijomis pašiepiama, sumenkinama, ironizuojama, piktinamasi, perspėjama, pasiguodžiama, apibendrinama. Su publicistinio straipsnio tema susijusios tik įvairius jo aspektus interpretuojančiuose komentaruose

pavartotos paremijos. Matyti, jog žinomam asmeniui skirto straipsnio komentaruose daugiau vertinamųjų, asmenines ypatybes nusakančių paremių, visuotinas problemas gvildenančių straipsnių komentaruose – daugiau apibendrinamųjų. Dalis paremių – reakcija į kitus komentarus, taigi su straipsnio tema jos gali būti visai nesusijusios.

Tiriant paremijos vietą struktūrinėje komentaro schemeje, išryškėja šio žanro panašumai tiek su šnekamąja kalba, tiek su publicistiniais tektais. Tai, kad paremijos pavartojamos rišliame komentaro tekste, kad jomis apibendrinama išsakyta pozicija ar tiesiog paremijos tekstu išreiškiama komentuotojo nuomonė – sakininės tradicijos požymiai. Paremijos pasirinkimas komentaro pavadinimu ar pradine temos plėtojimo fraze – publicistinio stiliaus įtaka.

Iš komentaruose pavartotų paremių galime susidaryti tik apytikrą, labai apibendrintą socialinį psichologinį komentuotojo paveikslą. Tai bet kurios lyties, palyginti raštingas, kultūringas ir išprusęs asmuo, turintis viešos saviraiškos poreikį ir ieškantis papildomų priemonių savo individualumui parodyti. Jis kūrybingas, išradingas ir, svarbiausia, išlaikęs gyvąją paremių vartojimo tradiciją.

ŠALTINIAI

- Šarūnas Černiauskas. *L. Balsys: D. Grybauskaitės vietoje antros kadencijos nesiekčiau*, prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/1-balsys-d-grybauskaites-vietoje-antros-kadencijos-nesiekciau.d?id=63806200#ixzz2wsd4c1Jb>>, [žiūrėta 2014-01-21].
- Erika Fuks. *Automobilių mokestis: daugėja pasisakančių „už“*, prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/verslas/transportas/automobiliu-mokestis-daugeja-pasisakanciu-uz.d?id=63870614#ixzz2rrYPJRvL>>, [žiūrėta 2014-01-30].
- Lietuvos rinktinės aprangai Sočyje – užsienio spaudos pašaišos*, prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/sportas/socis/lietuvos-rinktinės-aprangai-socyje-uzsienio-spaudos-pasaipos.d?id=63940032#ixzz2sWUbD6mo>>, [žiūrėta 2014-02-05].
- LPPe – *Lietuvių patarlės ir priežodžiai: Elektroninis sąvadas*, prieiga per internetą: <<http://www.aruodai.lt/patarles/>>.
- Vaiva Rykštaitė. *Mišrių šeimų klubo įkūrėja: mano vyras – musulmonas*, prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/misriu-seimu-klubo-ikureja-mano-vyras-musulmonas.d?id=63879192#ixzz2sBIVAl21>>, [žiūrėta 2014-02-01].

LITERATŪRA

- Anglickienė Laima 2002. Kitataučių įvaizdis anekdotuose, *Darbai ir dienos*, Nr. 35, p. 191–196.
- 2008. „Atiduok širdį!“. Šiurpės ir jų parodijos, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXVI, p. 235–253.
- 2009. Šiurpės ir jų parodijos, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXVIII, p. 15–29.
- Baron Naomi 2000. *Alphabet to Email: How Written English Evolved and where It's Heading*, London.
- Bitinienė Audronė 2007. *Publicistinis stilius*, Vilnius.
- Drotvinas Vincentas 2011. Frazologizmai iš rusų kalbos, *Gimtoji kalba*, Nr. 1 (523), p. 3–9.
- Yankah Kwesi 1986. Proverb Speaking as a Creative process: The Akan of Ghana, *Proverbium*, No. 3, p. 195–230.

- Konstantinova Anna 2009. Individual Authorial Expressions on the Basis of Traditional Proverbs in the Modern Anglo-American Press, *Proverbium*, No. 26, p. 171–186.
- Krikščiūnas Povilas 2004. Interneto folkloras: rūšis ar sklaidos būdas?, *Tautosakos darbai*, [t.] XX (XXVII), p. 21–31.
- 2008. Grandininis laiškas: žanro ribų paieškos, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXVI, p. 154–171.
- 2009. „...Ir nepamirškite... Jūs ypatinga!“ (Moterys apie moteris elektroninio pašto laiškuose), *Tautosakos darbai*, [t.] XXXVIII, p. 271–280.
- Lauhakangas Outi 2011. Discussion Forums on the Internet as a Substratum of Proverbs, *The 4th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP10 Proceedings*, p. 400–416.
- Marcinkevičienė Rūta 2005. Apie komentatorius ir komentarus, *Akiračiai*, Nr. 7, p. 4.
- 2006. Internetinių straipsnių komentarai žanrinio aspektu, *Filologija*, Nr. 11, p. 57–60, prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2006~ISSN_1392-561X.N_11.PG_57-60/DS.002.0.01.ARTIC>, [žiūrėta 2014-04-15].
- 2008. *Žanro ribos ir paribiai: Spaudos patirtys*, Vilnius.
- Miliūnaitė Rita 2008. Tinklaraščių kalbos vieta dabartinės lietuvių kalbos vartosenos schemoje, *Lietuvių kalba*, Nr. 2 (2008), prieiga per internetą: <<http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=98>>, [žiūrėta 2014-05-27].
- Racėnaitė Radvilė 2008. Citrinus su ŽIV įdaru, arba Ko bijo šiuolaikinis žmogus, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXV, p. 52–69.
- Ryklienė Asta 2000. Bendravimas internetu: kalbėjimas rašant, *Darbai ir dienos*, Nr. 24, prieiga per internetą: <<http://donelaitis.vdu.lt/publikacijos/rykliene.pdf>>, [žiūrėta 2014-04-16].
- 2001. Lietuvių kalba internete: automatiškai kartojami elektroninio laiško elementai, *Lituanistica*, Nr. 2 (46), p. 76–93.
- Skabeikytė-Kazlauskienė Gražina 2003. Telefoninis folkloras, *Tautosakos darbai*, [t.] XIX (XXVI), p. 265–277.
- 2009. Moteris šiuolaikiniuose folkloriniuose lietuvių tostuose, *Lyčių studijos ir tyrimai*, [t.] 7, p. 92–99.
- Šlepavičiūtė Ingrida 2012. Mistinės jaunimo patirtys interneto pasakojimuose, *Tautosakos darbai*, [t.] XLIII, p. 70–84.
- Zaikauskienė Dalia 2012. *Lietuvių paremišios XX–XXI a. sandūroje: tradicija ir inovacija*: [Daktaro disertacija], Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius.
- 2012. Patarlių tradicijos ir modernumo dermės paradoksai, kn.: *Homo narrans: folklorinė atmintis iš arti*, Vilnius, p. 427–443.
- Поздеев В. А., Козлов Е. В. 2009. Психологическая идентификация автора / исполнителя в фольклорном творчестве: от архаики до фольклета, kn.: *Интернет и фольклор: Сборник научных статей*, Москва, prieiga per internetą: <do.rulitru.ru/v6173/?download=1>, [žiūrėta 2014-04-16].

PRIEDAS: STRAIPSNŲ KOMENTARUOSE PAVARTOTOS NEMODIFIKUOTOS PAREMIJOS

1. Dėl skonio nesiginčijama [pavartota 7 kartus] / Dėl skonio nesiginčykime / Dėl skonio galima ginčytis
2. Juokiasi puodas, kad katilas juodas [2] / Šaiposi puodas, kad jo dugnas juodas
3. Išlindo kaip Pilypas iš kanapių [4] / Kaip Pilypukas iš kanapių
4. Pasitinka pagal rūbą, o išlydi pagal protą (šį kartą pagal rezultatus) / Sutinka pagal rūbą, išleidžia pagal protą (rezultatą) / Sutinka pagal rūbelį – palydi pagal protelį (šįkart pagal sportinius sugebėjimus)
5. Šuo loja, karavanas važiuoja / Šunys loja, o karavanas važiuoja! / Šunys loja, karavanas toliau eina / Kuo daugiau šunų loja, tuo geriau karavanas eina

6. Pilstymas iš tuščio į kiaurą [2] / [Ar supranti], kiek pripilstei iš tuščio į kiaurą / [Parašė –] iš tuščio į kiaurą
7. Iš ubago atimti lazda / Ką jūs iš ubago atimsit? Lazdą? / Iš ubago juk geriau atimt ir tą lazda paskutinę
8. Išmetė kaip musę iš barščių / Įkrito kaip musę į barščius
9. Ką Dievas nori nubausti, tam protą atima... / Dažniausiai Dievas baudžia atimdamas protą
10. Du kailius lupti negalima / Galima dar vieną skūrelę nulupti
11. Sotus alkano niekada neužjaučia / Tikrai sotus alkano nesupranta
12. Kiek žmonių, tiek nuomonių [2]
13. Meilė kaip seilė / Meilė seilė [2]
14. Tematysi kaip savo ausis / Matytų kaip savo ausis
15. Vienu šūviu du zuikiai / Vienu šūviu galit nušaut 100 zuikių
16. Nevertas ir sudilusio skatiko
17. Prastas paukštis, kuris š...a į savo lizdą
18. Aukštai šoka, bet žemai kris...
19. Tik šunims šeko pjauti
20. Tik žvirbliams baidyti
21. Bijo kaip velnių
22. Šikau ir tapšnojau
23. Abu labu tokie – vagis ir pusgalvis
24. Toks tokį suranda
25. Kas pakels (šuniui) uodegą, jeigu ne pats sau
26. Sprunki kaip žiurkė iš skęstančio laivo
27. Pažadėjau – patiešijau, neištesėjau – negriešijau
28. Nei pačiam žiūrėt, nei kitam parodyti
29. Nešokinėk kaip blusa ant keptuvės
30. Su kuo sutapsi, toks ir pats tapsi
31. Nereikės ieškoti to, ko nepametė
32. Negalima kišti grėblio į ratus
33. Kvailas tu kaip čebato aulas
34. Žuvis pūna nuo galvos
35. Bando kelti save, lyg š...ą ant šakių
36. Kiekvienas savaip iš proto kraustosi
37. Kas valdo, tą ir teisybė
38. Išlėkė kaip durnas
39. Nemeskite kelio dėl takelio!
40. Gera žmona prastą vyrą pataiso, bloga žmona gerą vyrą pagadina
41. Nespjauti į šulinį, iš kurio gali tekti gerti
42. Ar čia akmuo ne į jūsų daržą?
43. Kvaili mokosi iš savo klaidų, protingi – iš kitų
44. Neturit duonos – valgykit pyragą
45. Nevaro tegu Dievo į medį!
46. Lazda turi du galus
47. Spaudžia vašką iš šūdo
48. Lindimas šiknon be muilo
49. Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis
50. Išlindo yla iš maišo
51. Blogiausia, kai iš rašto išeinama iš krašto
52. Nusimano kaip kiaulės apie debesį

53. Jiems iki <...> kaip iki Mėnulio
54. Rado, mat, atpirkimo ožį
55. Lips ant to pačio grėblio
56. Ir apmeta, ir ataudžia
57. Teks <...> srėbt košę
58. Nuvažiavo į lankas
59. Pils benzino į laužą
60. Daro tik meškos paslaugą
61. Turėtų slėptis po pernykščiais lapais
62. Jau geriau boba su kiaušais nei bekiaušiai vyrai
63. Su žiburiu nerasi
64. Kiaules nuo lovio nuvyt
65. Atvažiavom iki liepto galo
66. Sau kilpą užsinert
67. Kišti savo trigrašį
68. Kaip pirštu į akį
69. Neišgėręs nesuprasi
70. Priimt už gryną pinigą
71. Eina jis tegu varlių baloje skaičiuot
72. Eik tu šunų šukuoti ir debesų spardyti
73. Eina jie į katės bezdę!
74. Drakonas mirė, tegyvuoja drakonai
75. Cirkas išvažiavo – klounai pasiliko
76. Apsaugokit nuo draugų, nuo priešų apsisaugosiu
77. Kas draudžiama eiliniam romėnui, leidžiama Cezariui
78. Sveikam kūne ir siela sveika
79. Išimtis tik patvirtina taisyklę
80. Pasiklydęs tarp 3 pušų
81. Vilkai avinėlio kailyje
82. Šyvos kumelės sapnas
83. Migla į akis
84. Pasaka be galo
85. Auksinis kardas

The Actual Usage of Paremias in the Electronic Discourse: the Internet Comments

DALIA ZAIKAUSKIENĖ

S u m m a r y

This article marks the starting point for the projected successive research of paremias used in the electronic discourse. The communication in the virtual space, the so-called “talking in writing” is considered by the modern communication researchers to be relatively equivalent to the spoken language. Therefore this mode of communication is suitable for paremiology in view of searching evidence for the continuity of traditional usage of paremias and in defining its modern expressions. This time, a specific kind of the electronic discourse was picked out for the analysis, namely, the comments to the news articles. Paremias used in the comments to four thematically different articles published in the news portal delfi.lt are examined in the article. The analysis includes registering the number and peculiarities of the used paremias, establishing the extent that their usage is affected by the theme of the article, determining the intentions of their use and the possible characteristics of the users.

The modern society apparently has adopted mechanisms of the “paremic” thinking and speech, while using paremias in the comments to the internet articles can well be regarded as the actual living usage of paremias. It was established by the analysis that traditional paremias are more current in the internet comments rather than their transformations. Therefore question is raised, if this reflects the general pattern of using paremias in the electronic discourse and in the modern society, or if such proportion between the traditional and the modified paremias can be determined by the actual kind of the electronic discourse, namely, the internet comments. Presumably, the traditional paremias are handier as ready-made phrases that can be spontaneously inserted into the comment. Besides, their general popularity ensures their greater effect and impact in comparison to the transformations, thus making them better means of persuasion.

The theme of the news article determines the choice of only those paremias that are directly related to it. Apparently, in the comments to the article discussing a certain famous personality, the evaluating paremias or those describing some personal features are more numerous, while in the comments to the articles dealing with universal problematic, the generalizing paremias prevail. Some paremias are used as reactions to other comments; these can therefore be totally irrelevant to the theme of the article.

Analysis of the actual position of paremias in the structural pattern of the comment reveals similarities of this “genre” both to the spoken language and to the media discourse. Using of paremias in the coherent text of the comment in order to summarize the expressed view or simply in order to state the commenter’s opinion is typical for the oral tradition. While using of paremias to entitle the comment or as the introductory phrases is typical for the journalism.

Paremias used in the comments allow for conjuring up just a very general and sketchy socio-psychological portrait of the commenter. This person can be male or female, rather well-educated and civilized, characterized by his / her need for public self-expression and eager to find additional means emphasizing his / her individuality. This person is both creative and resourceful, and, most importantly, a bearer of the actual tradition of using paremias.